



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Archicancellariis Sacri Romani Imperii Ac Cancellariis Imperialis Avlae

Mallinckrodt, Bernhard von

Monasteri[i] Westphaliae, 1640

Tertium Membrum de Archi-Cancellarijs. Coloniensis & Trevirensis
Archi-Episcopi, quando facti sint S. Rom. Imperij Archi-Cancellarij
hereditarij.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11835

Archi-Cancellarij recognouit. Datum an. Dom. Incarnat. M. XIV; an. Dom. Henrici Imp. regni 12, Imperij primo. Actum Romæ feliciter, Amen. (vide infra inter Cancellarios sub Henrico II) Vixit illo tempore Euerardus Episcopus Bambergensis, hæcque ipsas inter reliquos testes subscripsit literas. fortè tamen ille ab Archi-Cancellario isto diuersus sit. Henrici IV, quem Itali tertium vocant, in Italia Cancellarium fuisse Gilbertum, Episcopum Parmensem, auctor est Cuspinianus in vitâ. Hunc Baron. tom. II. Annal. sub an. 1061, Cumpertum; vel potius, vt habet marginalis correctio, Guibertum nominat: vbi narrat hunc præcipuè Imperatori fuisse auctorem, Antipapam Cadaloum, ciuem & amicum suum, constituendi aduersus secundum Alexandrum. Huic an. 1062 deposito per Annonem Coloniensem, regni Administratorem, Successor datus est Gregorius, Vercellensis Episcopus: quod an de Italico intelligi debeat, infra examinabitur. Huc etiam refero Bertoldi Constantiensis, (Gretserus rectissimè censet, Bernoldum vocari debere) Continuatoris Hermanni Contracti locum; qui ad an. Chr. 1077 scribit, Venericum, Episcopum Vercellensem, eiusdem Henrici IV Cancellarium fuisse. Ac ipsæ res ab illo narratæ videntur nos eò vocare; nam in Italicis partibus operam suo Principi nauauit. An autem, quoties citra Alpes & in Germania Imperatores existerent, res Italicæ per ultra-montanos Archi-Cancellarios æquè ac in Italia commorantibus illis, curatæ, literæque eorum nomine recognitæ & subscriptæ vniformiter fuerint, hætenus necdum reperi; vel certè minùs attentè, dum alijs intendo, obseruaui.

Guibertus
Episcopus
Parmensis.

Gregorius
Episcopus
Vercellensis.

Venericus
Episcopus
Vercellensis.

Tertium Membrum de Archi-Cancellarijs.

COLONIENSIS & TREVIRENSIS ARCHI- Episcopi, quando facti sint S. Rom. Imperij Archi- Cancellarij hereditarij.

Svperest, vt tertium de Archi-Cancellarijs membrum aggrediamur; quod; Sex propositâ in ingressu partitione, est de factâ Archi-Cancellariatûs dignitatis cum Treuerensi & Coloniensi communicatione. Istius nouationis, etsi ob Historiographorû aliorumq; Scriptorum silentiû, difficile sit ac fortassis impossibile certû ac circumscriptû tempus demonstrare non tamen abs re fuerit, eam, quæ ex Documētis veteribus, vt cunq; elici potest, qualis-qualis illa sit, in medium proferre cognitionem. in antiquis enim, & à memoria nostrorum

rum temporum remotioribus versamur; in quibus, coniecturis insistere fas est, (dummodo tamen deliræ & aniles non sint; sed probabilibus fundamentis nitantur) quoties apertis & expressis Auctorum testimonijs destituimur. Quoniam igitur per hætenus deducta evidens est, ab Othonis primi tempore, sub regimine eius & sequentium in Imperio Successorum, longo tempore penes vnum, pro tempore Moguntinum Antistitem, Archi-Cancellariatus Imperij officium, saluis & exceptis ijs, quæ de Italicis retuli, in solidum resedisse; omnium autem prima Diplomata, quæ Archi-Episcopi Coloniensis, vti Italiæ Archi-Cancellarij nomine, recognita fuisse noscuntur, vel sub Friderico I Ænobarbo, siue Barbarossa, vel certè, quod hætenus magis probo, sub Henrico V prodierint; (videantur quæ infra de tempore translati Italici Archi-Cancellariatus ad Coloniensem Sedem, ex diplomate sub Henrico V à Friderico Archi-Episcopo subscripto dicuntur) dictu absurdum non sit, sub eorum alterutro mutationem illam contigisse: præsertim, cum accedat probabilis ratio, quare tunc magis, quàm alias munia ista diuisa & inter plures communicata fuisse videri possint. Siue enim Italicus Archi-Cancellariatus Henrici V, siue Friderici I Imperio, Coloniensibus Archi-Episcopis accesserit; (quod hîc in medio relinquitur, postmodum paucis examinandum,) Gallicus certè & Arelatensis Archi-Cancellariatus, hoc posteriori antiquior & anterior constitui nequit. Prædictus enim Imp. Fridericus, cum priorem vxorem Adilam siue Alheidam, Marchionis Vohburgenfis Theobaldi filiam, ob consanguinitatis impedimentum dimisisset, duxit an. 1157, regni sui quinto, Beatricem (Marianus Scotus Agnetem vocat; sed maior est Guatheri in Ligurino suo fides, quem sequitur Cuspinianus *in vitâ*, & *in Versonione sua* Chiflerius) filiam Burgundiæ Comitis Reginardi: (Sigeberto Wilhelmus est; Othoni de S. Blasio Reginaldus) ac beneficio amplissimæ dotis Burgundiam ac Prouinciam, Arelatense deinceps regnum dictas, sibi acquisiuit, ac Imperio, à quo longo tempore separata fuerant, recuperauit. Ea igitur occasione suspicari quis possit, Archi-Cancellariatum Arelatensis regni, Galliæque primitus institutum fuisse. Nulla enim absurditas sit, cum præcedentibus annis non minùs de Italico quàm Gallico duorum istorum Archi-Episcopatum Archi-Cancellariatus apud Historicos aliosq; Auctores altissimum silentium fuisset; sub Friderico autem, Coloniensis non semel Italiæ Archi-Cancellarius vocetur; si dicamus circa eadem ferè tempora, vel saltèm annorum intercapedine non adèò magnâ intercurrente, partim sub ipso, partim non ita diù ante eius imperium, vtrumque cœpisse. Nec potest anteriori alicui ista institutio, Gallici inprimis Archi-Cancellariatus, conuenire atque attribui; quandoquidem illius institutioni omnis occasio defuit, priusquam

quam Arelatense regnum connubiali foedere in Friderici ius ac manum veniret. Hac eò tendunt præcipuè, vt ostendatur Cancellariatum Treuerensis Archi-Episcopi Friderico I antiquiorem dici non posse. Esse autem multò adhuc recentiore, & sub Friderico II, vel paulò post primùm cœpisse, infra testimonijs omni exceptione maioribus probabitur. Prædicta stabiliuntur etiam ex illo, quòd Archi-Episcopus Moguntinus, qui eò vsque in genere Archi-Capellanus siue Archi-Cancellarius in subscriptionibus Imperialium diplomatum vocatus fuerat; deinceps, sub eodem Friderico, vel certè Henrico VI, filio eius, primùm Archi-Cancellarius per Germaniam dici, scribiq; cœperit. Quamuis autem satis curiosè perquisiuerim & indagârim, nullum hæcenus inter omnia, quæ ad manus meas ac conspectum venerunt, Imperialia Diplomata, reperire potui, quòd aureâ bullâ Caroli IV antiquius, Treuerensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij vice recognitum & subscriptum esset. Refert autem Gevvoldus *pag. 112 de Septem-viratu, num. 74*, subscriptionem diplomatis Carolini de an. 1357, quam appono: Ego Ioannes Lüthomislensis Episcopus, Sacræ Imperialis aulæ Cancellarius, vice Reuerendi in Christo Patris Boëmundi Treuer. Archi-Episcopi, S. R. Imp. per Gallias & Regnum Arelatense Archi-Cancellarij recognoui. Rodolphus de Fridenberg. Datum Traiecti super Mosâ, an. M. CCCLVII. decimâ Indict. X Kal. Febr. Eiusmodi diplomatû, vice Treuerensis recognitorum raritatis, non aliam nominare causam sciuerò, quàm quòd in Gallico isto tractu rariùs commorari consueuerint Cæsares nostri; ac deficiente Friderici stirpe, regnoq; Arelatensi ad alios rursus deuoluto, deinceps necessitas aut comoditas vix superferit, istas Imperij partes adeundi. Nam ex referendis mox diplomatibus, Coloniensis vice recognitis, patebit veritas illorum, quæ in superioribus affirmavi: nempe, post erectum Archi-Cancellariorum Triumvirale Collegium, non ex negotiorum qualitate; sed ex sola Cæsareæ demeritationis differentiâ deinceps dependisse, cuius de tribus recognitionis partes essent. Quæ igitur de Treurense per Galliam & Arelatense regnum Archi-Cancellariatu dicuntur, ita intelligi debent, vt non omnem Galliam includamus; (quis enim illic Officiatos & regiminis adiuuas constituat, vbi quòd veteret aut iubeat non habet: quòd tamen saluâ Imperatoris per omnes Christiani orbis prouincias reuerentiâ & maiestatis prerogatiuâ intelligi debet) ac ne quidem veteres ad Imperium spectantes Trans-Rhenanas prouincias, quæ antiquitus latissimâ Lotharingæ appellatione comprehendebatur, huc in vniuersum pertrahamus. Satis enim constat, & diplomatum testimonio probatur,

Boëmundus Archi-Episcopus Treurensis.

batur, perseverasse Moguntinos Archi-Episcopos ius & facultatem recognitionis, per vicariam aulici Cancellarij operam, prædictis in oris, maximeque illis, quæ Rheno viciniore sunt, exercere, quoties Imperatorem illic degere contingeret; qui, si aliter fuisset, in alienam messem falces suas mittere non debuerant. Quid sentiendum sit de relata modò subscriptione, nomine Boëmundi Treuerensis, Caroli IV tempore Traiecti ad Mosam facta, ad calcem huius prioris partis strictim attingam; vbi de limitibus & finibus Italici Gallicique Archi-Cancellariatum quædam libabo. Antiquissimum igitur diploma, quod hactenus mihi visum est, Coloniensis Archi-Episcopi, cum expressâ & specificâ appositione Italici Cancellariatus, recognitionem præferens, apud Chapeauillium extat *tom. 2. rer. Leod.* quo Imp. Fridericus Barbarossa Henrico II, Episcopo Leodiensi, priuilegia & possessiones confirmat an. 1155, apud Ciuitatem Tridentinam, eius subscriptio hæc est: Ego Arnoldus Coloniensis Archi-Episcopus, & Italici Regni Archi-Cancellarius recognoui. Ipsiusmet hæc Archi-Episcopi subscriptio, quam Moguntinum, antiquis illis temporibus, per aliquot integra secula, propria manu, etiam præsentem in Curia Imperiali, peregrisse, necdum erueri potui, præter vnicum, quo Fridericus Imp. limites Constantiensis diocesis definit, quod an. 1155, Arnoldus Archi-Episcopus & Archi-Cancellarius recognouit, (extat in *Chron. Const.* à Pistorio publicato, *pag. 623.*) videtur argumento esse, fuisse illam Coloniensem recognitionem, eo tempore adhuc noui & insoliti aliquid: nam deinceps illius Sedis Antistites, ad exemplum Moguntinensium, cœperunt & perseverarunt similiter vices illas Cancellarijs committere; vti sequentia exempla docebunt. Reperiuntur deinde binæ eiusdem Friderici literæ in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 371, & 373;* quæ datæ sunt vtræque an. 1161; priores Comi, (Cum illæ vocant) altera ante portas Mediolani, recognouitque illas Vlricus Cancellarius, vice Reinaldi Colon. Archi-Episcopi, & Italiae Archi-Cancellarij. Posteriores has literas refert etiam Magerus de *Aduocat. armatâ cap. 9. num. 778.* Aliud prædicti Imp. Diploma extat apud Hund. in *Metropoli, an. 1162 datum, tom. 3. pag. 243.* quo Gerochum Præpositum, & Monasterium Reichersbergense, in Imperialem tutelam suscipit, recognouit illud, vice eiusdem Reinoldi Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij, prædictus Vdalricus Cancellarius. locus & tempus ita illic signantur: Datum Papiæ, post destructionem Mediolani. Huc etiam referendum videtur, quod de Reinoldo Coloniensi scribit, *ad an. Chr. 1166,* Vrspergensis Abbas; vbi Cancellarium vocat, estque omnino de Italiae Archi-Cancellariatu intelligendus. Etsi enim Reinaldus hic, sub Friderico

*Diplomata
Coloniensis
Archi-
Episcopi
vice re-
cognita.*

rico primo Imperialis etiam aulae aliquamdiu Cancellarius extiterit, eò tamen vix potest Vespergensis prædicto loco respexisse videri: nam Reinaldo in ista aulicâ functione, quando an. 1166 in Italiam cum exercitu missus est, ad minimum duo iam successerant, Vlricus & Christianus; de quibus suo loco. Apud Gevold. sequens refertur recognitio pag. 109, num. 78: Godefridus Cancellarius, vice Philippi Colon. & Italiae Archi-Cancellarij recog. an. 1177. Datum apud Cellam S. Iacobi in Volanâ, in Archi-Episcopatu Rauennati. Henrici VI Imp. confirmatio possessionum Cœnobij S. Gislani in Hannonia, extat apud Miræum lib. 2. Donat. c. 68; & in Nor. Eccles. c. 175; quam recognouit an. 1191, vice Philippi Colonienfis Archi-Episcopi & Italiae Archi-Cancellarij, Ditherus Cancellarius, ante ciuitatem Neapolitanam. Eiusdem Henrici Diploma in Vienn. Antiquit. Ioan. de Bosco, pag. 89, hanc habet subscriptionem: Recognitum à Conrado, Imperialis aulae Cancellario, Hildeneshemensi electo, vice Adolphi Colonienfis Ecclesiae Archi-Episcopi, & totius Italiae Archi-Cancellarij, Anno Domin. Incarn. M. CXCVI; Indictione 14, apud Taurinum, V. Kal. Aug. per manum Alberti Imperialis aulae ProtoNotarij, & c. Othonis IV Imp. diplomata duo extant apud Meibomium in Apologiâ dicti Principis, pag. 112 & 115, concessa Monasterio Cisterciensium in Walkenried, in modum sequentem subscripta: Ego Conradus, Spirensis Episcopus, Imperialis aulae Cancellarius, vice Theodoricus Colonienfis Archi-Episcopi recognoui. Data per manum Waltheri, Imperialis aulae Protonotarij. Acta sunt hæc apud Interamnem in partibus Spoletanis, Anno Incarnationis Dominicæ M. CCIX, anno regni nostri XI, Imperij verò primo, IX. Kalend. Ianuarij, Indictione XII. Friderici secundi literas, quibus Rorensis in Baviariâ Monasterium in tutelam recipit, & auitum priuilegium à Friderico I concessum confirmat, eidem Metrop. Salisb. part. 3, pag. 361, insertum est. Eæ an. 1231, in ciuitate Rauennæ datæ sunt, sub hac subscriptione: Ego Seifridus, Imperialis Aulae Cancellarius, vice Domini Colonienfis Archi-Episcopi (fuit ille tunc temporis Henricus de Molenarken, vltor seuerus necis prædecessoris sui S. Engelberti) totius Italiae Archi-Cancellarij recognoui. Hactenus illas retuli subscriptiones, in quibus Italici Archi-Cancellariatus clara & expressa fit mentio; superest illa, cuius aliquoties iam memini, è literis Henrici V desumpta: quæ, cum præ cæteris anti-

quif.

quissima omnium sit, generatim solummodo de illo, quod hinc in quaestione est, loquitur. Extat apud Gevoldum *de Septem-vir. cap. 6. num. 70*; quam, uti illic posita est, hic integram exhibeo: In nomine Sanctæ & Individue Trinitatis. Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, &c. Hæc omnia acta sunt consilio & assensu Principum, quorum nomina subscripta sunt. Adelbertus Moguntinus Archi-Episcopus. Fridericus Colonienſis Archi-Episcopus. Otto Bambergensis Episcopus. Bruno Spirensis Episcopus. A. Augustensis Episcopus. Godebaldus Traiectensis Episcopus. Vodalricus Constantiensis Episcopus. E. Abbas Fuldenſis. Northmannus Dux. Fridericus Dux. Bonifacius Marchio. Theobaldus Marchio. Cynulphus Comes Palatinus. Obertus Comes Palatinus. Berengarius Comes. Godefridus Comes. Ego Fridericus Colonienſis Episcopus & Cancellarius recognoui Huius subscriptionis intuitu, videri mihi sub Henrico V cœpiſſe Italicum Colonienſis Archi-Episcopi Cancellarium, supra innui; breuique post illud aliquantò propius examinabitur. Sequentium Imperatorum necdum Diplomata aliqua reperi, quæ huc facerent: cuius minùs frequentis occurrus duplex causa est. Prima, quòd post Fridericum II, Imperatores nostri rariùs in Italia versarentur, nec facillè longas ibi moras facerent; plerique etiam illorum nunquam illam adierint. Altera, quòd solennitas illa subscriptionum deinceps minùs scrupulosè obseruari solita sit. Nunquam enim, vel rarissimè, in Imperialibus diplomatibus, vnius ferè Caroli IV exceptis, sequentibus istis seculis Archi-Cancellariorum fit mentio; nisi quoties ipsimet recognitionem & subscriptionem obeunt: quod iam à seculo, & quod excurrit, non admodum infrequens esse, quoad Moguntini personam, notum est, quandocunque ille in Diætiſ, vel Electoralibus, vel Imperialibus, in Imperatoris Curia præſens est. Nec dubitandum est, etiamnum de præſenti Archi-Episcopum Colonienſem eodem vsurum esse iure, si trans Alpes cum Cæsare ageret: nam eiusmodi iura ac prærogatiuæ non-*vsu* non pereunt: præſertim si occasiones desint illis vtendi. Quare firmiter statuere oportet, æquè ac Moguntinum, de quo nemo ambigere potest; Treuerenſem quoque & Colonienſem, non nomine & titulo tenus tantùm, sed re ipsâ & verè, non minùs ac olim, etiam sequentibus seculis, quouis tempore, in hodiernum vsque diem, Imperij Archi-Cancellarios fuisse, & esse: cum verissimum sit, eiusmodi iura ac dignitates, magis ex po-

rentiâ quàm actu ceneri; præsertim, quoties per actus contrarios & contradictorios, quales in hac materia aliquos non habemus, non eneruantur.

Conclusio
huius prio-
ris partis, &
superiorum
recapitulatio.

- Vt igitur hanc de Archi-Cancellarijs partem aliquando absolvam; ex præmissis sequentia Axiomata excerpta hîc recensebo, quæ eò tendent, & ostendent, quædam, circa Italici & Gallici Archi-Cancellariatum initia & exercitia, certa; quædam obscura & dubia esse. 1. Certò sciri, ex illis, quæ hactenus vidi & retuli, vix potest, an prisca temporibus, quibus Archi-Cancellariatum Italicum ex Lombardia Episcopis communiter & in genere aliquis obire solebat; Imperatorum citra Alpes in Germanico Imperio commorantium emissa de rebus Italicis Diplomata, vice Moguntini, an verò Italici pro tempore Archi-Cancellarij nomine recognosci consueverint. Nec enim recordor inspexisse literas Cæsareas de Italicis negotijs citra Alpes datas, quæ Friderico I antiquiores essent; licet non dubitem, illorum bene multas hinc inde in publicis priuatisque scrinijs latitare, è quibus, postquam in publicum prodierint, hisce tenebris lux esse poterit. 2. Vice versa indubium & exploratum est, quoties Othonum tempore in Italia Cæsares nostri consisterent, (ac puto sub Henricis idem obseruatum esse) literas Imperatoris, ad negotia Italica pertinentes, vice Italici pro tempore Archi-Cancellarij recognosci debuisse ac recognitas esse. Videantur Diplomata supra relata. 3. Præterea nec de hoc dubitatur, sine differentia loci & negotiorum, siue in Italia, siue Germania Imperatores versarentur; siue etiam de Italicis, siue Germanicis rebus Diplomata conficerentur; denique siue Moguntini Archi-Episcopi, siue Italici Archi-Cancellarij vice recognitiones fierent, semper & vniformiter subscripsisse & recognouisse (dummodo præsens esset, & impedimentum præterea aliud non obstaret) Aulæ Imperialis Cancellarium; nec vllibi apud quæquam vestigia superesse, è quibus vel suspicari possimus, fuisse diuerfos & separatos Germanicarum & Italicarum expeditionum Aulicos Cancellarios. Atque idem mos hodieque obtinet, licet alij sint Germanicorum, alij Latinorum (quo idiomate literæ res Italicas concernentes expediuntur) Diplomatum Secretarij. 4. Certum & exploratum est, sub Henrico eius nominis quarto, Italis tertio, necdum fuisse Colonienfes Archi-Episcopos Italiae Archi-Cancellarios; sed aliquem ex Episcopis Italicis regulariter id honoris gessisse. 5. Similiter certum est, sub Henrico quinto, quarti filio & Successore, Fridericum, eius nominis primum, Coloniensem Antistitem, Cancellarium fuisse: ita enim constat ex illa, quæ apud Gevoldum extat, supra à me allegata subscriptione, in ordine 70. quæ an de Archi-Cancellariatu Italico, an quo alio, intelligi debeat, mox dicam. 6. Deinceps indubitatae certitudinis est, sub Friderico primo, eiusque Successoribus, Archi-Episcopos

pos Agrippinates fuisse, seque scripsisse Italiae Archi-Cancellarios. 7 Archi-Cancellariatum Galliae & Arelatensis regni quod attinet, puto similiter certum & minimè controuersum esse, illum Friderico primo antiquiorem constitui non posse. 8. Similiter indubium & exploratum est, sub Friderico I, Henrico VI, & Friderico II, Archi-Episcopum Viennensem ad Rhodanum, adhuc fuisse Burgundici regni Archi-Cancellarium. Incertum autem est, à quo Successorum primi Friderici, initium suum acceperit Treuerensis Archi-Cancellariatus: nam subscriptiones, quae Carolo IV antiquiores sint, necdum se mihi obtulerunt, & silent eam de re, ut de multis alijs, cognitu nec indignis nec iniucundis, Historici & Antiquarij nostri. Si igitur lectorum benignitas & indulgentia mihi permittit, de illis quae incerta esse dixi, coniecturis non nihil dare, valde probabile ducam, Fridericum I, Colon. Archi-Episcopum, quem Marchione n Foroliuensem, (rectius fortè Foro-Juliensem) id est, hominem domo & progenie Italicum, fuisse Mercaus in Catalogo scribit; in gentis & Cathedrae suae honorem, Coloniensi Ecclesiae, & Successoribus suis, perpetuo & hereditario iure Italicum Archi-Cancellariatum obtinuisse: licet non ita definitu proclive sit, à quarto, an quinto Henricorum, an verò à Lothario Saxone, gratiam & priuilegium hoc obtinuerit. Nam sub Henrico quarto, Fridericum, Caesareo beneficio, Agrippinatem thronum, an. 1099 obtinuisse; eumque toto Henrici V Imperio, usque ad an. Chr. 1132, per annos 33, tenuisse; adeoque Lotharij tempore, (quem etiam, una cum uxore sua, inunxit) aliquot adhuc annis sedisse, Auctor magni Chronici Belgici, à Pistorio editi, è Coloniensibus melioris notae Chronicis, disertè scribit. Dissentit tamè quoad patriam Friderici Archi-Episcopi Dom. Aegidius Gelenius; uti de illa alijsque à me consultus, familiariter suis ad me literis respondit: qui natione Sueuum facit, testimonio Auctoris vitae S. Godhardi, cap. 44. quamuis illic, pro huius Friderici nomine, per mendam sit Henrici intrusum nomen; & Epistolarum, quas Gregerus edidit ad calcem Diuorum Bambergensium. Licet igitur, ut dixi, ante Lotharium Fridericus Italiae Cancellarius fuisse videatur, inde tamen non admodum consequens statim est; eius honoris simul perpetuitatem, & ut vocant, incorporationem iam tunc simul consecutum fuisse. Fortè certius aliquid ex hac, à Geuoldo publicata, subscriptione, elici posset, si constaret, quo in loco & de quibus rebus inter Henricianae literae, quarum illa subscriptio clausula fuit, datae fuissent. Tempus enim, è testium, in illis memoratorum, vitae, regiminis, & mortis annis utcumque cognosci potest. Treuerensis autem Episcopi Cancellariatum quod attinet, repeto quae praemisi, non videri mihi probabile, ante Friderici I Imp. tempora, qui Beatricis coniugio, Burgundiae & Arelatis regnum acquisiuit, & ad Imperium reduxit; illum in-

stitui potuisse. Vice versa vix dubitem, quàm primùm occasio ista ad manum fuit hanc quoque Sedem pari honore decorandi, sine longiori mora illius quoque rationem habitam, & eminentissimum illud *Archi-Cancellariorum Imperij* sacrumque Collegium integratum & erectum fuisse. superiorum temporum Scriptores negligentia & incuria insimulare velle, quòd nil certi de plerisque tam magnæ rei prodiderint; sed potiùs, quæ de illa memorari digna erant, perpetuo silentio inuoluerint, inanis & inutilis querela sit: cùm æquè magna, vel multò etiam maiora ijdem sicco pede præterierint, & posteriorum diuinationi reliquerint. Interim non est dubitandum, quicquid sit de primo Erectore & Fundatore eius, Treuerensem *Archi-Episcopum* iam tunc, ante aureæ *Carolinæ Bullæ* erectionem & publicationem, Gallici & *Arclatensis Archi-Cancellarij* titulo ornatù fuisse. Balduino enim *Luxenburgico Archi-Episcopo*, qui post 48 annos præfulatus sui, an. 1354, duobus ante *Bullæ aureæ* publicationem annis mortuus est, *Lupoldus de Babenberg* Tractatum suù de iuribus Imperij inscripsit: qui illù in dedicatione isto prædicato salutatur; ac alias etiam ipse *Carolinæ Bullæ* contextus illud ipsum satis astruere videtur. His scriptis, fortè fortunâ dum aliud ago & inquirò, incidi apud *Ioan. Iacob. Chifletium* *, in sequentem literarum *Friderici I Imp.* subscriptionem; è qua illa, quæ de *Treuirensis Electoris Archi-Cancellariatu* & antiquitate eius dixi, præclare stabiliuntur. quare integram hinc infero: *Data Bisuntij, VI Kal. Nouembris, Indictione V. Anno Domini Incarnati CIOCLVII, regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno regni eius VI; Imperij verò III. Recognita per Reinaldum Cancellarium, vice STEPHANI VIENNENSIS ARCHI-EPISCOPI ET ARCHI-CANCELLARII. Testibus Humberto Bisuntinensi & Petro Tarentasienfi Archi-Episcopis, &c.* Si igitur, vt hæc habet subscriptio, sub primos *Friderici Anobardi Imp.* annos, *Viennensis Archi-Episcopus* istarum partium *Archi-Cancellariatum* tenuit; satis euidens & clarum est, necdum *Treuirensi Cathedræ*, ante Imperium eius, sub præcedētibus Augustis annexum fuisse. Præter hanc subscriptionem supersunt eiusdem generis plures apud *Ioan. de Bosco Cœlestinum, Cœnobitam Lugdunensem, in Viennensibus Antiquitatibus*, quæ *Fforiacensis*, ab illo editæ, *Bibliothecæ læuo Xysto* continentur, è qua suam quoque *Chifletius* mutuo sumpserat; illæque nos docent, *Archi-Cancellariatum Burgundiæ, Viennensis Archi-Episcopi hæreditarium & perpetuum* fuisse, eumque sub *Friderici II Imperio* ad minimum penes eundem adhuc resēdisse. In literis *Friderici I,* quarum subscri-

* Part. I.
Vesontio-
nes, p. 217.

ptio-

ptionem retuli, sequentia habentur inter cetera Viennensium Præfulum priuilegia: *Videlicet, vt in regno Burgundia, Sacri Palatij nostri Archi-Cancellarius & summus Notariorum nostrorum semper existas, & post te Successores tui.* In alijs literis eiusdem Friderici, anni 1176: ita disponitur de eodem Viennensi Archi-Episcopo: *Viennensis Ecclesia, sicut inter ceteras Ecclesias & Metropolitanas Sedes regni Burgundia, gloria & honore quasi clariore fidere resulget; ita peculiaris gratia prerogatiua apud Imperialem Celsitudinem meruit præeminere, vt Metropolitanus eius, inter ceteros Archi-Flamines, principatē locum & dignitatē obtineat, & quia princeps Consilij nostri & Archi-Cancellarius in regno Burgundia, & primus in aula regali, & in administratione Reipubl. ceteris excellentiori dignitate præpolleat.* Istæ literæ ita subscriptæ sunt: *Recognitum per Henricum Sacri Palatij Protonotarium vice Vilelmi Viennensis Archi-Episcopi, & totius Burgundiæ Archi-Cancellarij.* Apud eundem Ioan. de Bosco, Friderici II literarum de an. 1214, talis subscriptio superest: *Conrado Spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, vice Domini Humberti Viennensis Archi-Episcopi, totius regni Burgundiæ Archi-Cancellarij recognoscete.* Datum Basileæ. Idem Fridericus in alia Constitutione, cuius contenta pag. 93 referuntur, itidem Basileæ eod. an. promulgatâ, constituit Viennensem Archi-Episcopum, & Successores eius, Sacri Palatij Archi-Cancellarios. è quibus constare potest, Treuirensis Archi-Episcopum, Friderici II tempore, necdum fuisse Burgundici siue Arelatensis regni Archi-Cancellarium. Vnde ferè crediderim, & concludendum putârim, quo tempore Electoralis dignitas, sub Innocetio IV, vel Successorum eius proximorum aliquo, Treuirensi collata est, simul eidem Archi-Cancellariatum primitus concessum esse. Fortè Historiæ Burgundicæ diligentius excussæ & trutinatæ, quod hæctenus à me impedimentis cohibito factum non est, nos doceant occasionē & causas priuati hæreditario Archi-Cancellariatu antiquissimo suo Viennensis Antistitis; quamuis subdubitè, an vnquam illo expressè destitutus fuerit. certè Fridericus II Imp. an. Chr. 1238, denuo illius Ecclesiæ priuilegia & iura confirmauit: sub quorum appellatione non dubito tunc temporis, æquè ac præcedentibus annis, Archi-Cancellariatū illū adhuc comprehensum fuisse. Videndum igitur, an fortè distinctio & discrimen faciendum sit inter Archi-Cancellariatum Burgundicum Archi-Episcopi Viennensis, & Archi-Cancellariatum regni Arelatensis Archi-Episcopi Treuerensis: quæ, ni fallor, quæstio dependet ab hoc altero quæsitō de finibus limitibusque Burgundici regni; & an Arelatū ei què circumiectus tractus illius regni pars, vel peculiare & separatum regnum fuerit. Latius patuisse olim terminos regni Burgundio-

* vide etiā
subscriptio-
nem pagina
præced.

num, quàm vt vtriusque Burgundiæ, hodieque ita dictarum, prouincijs contineretur, notissimum est, ac vix indicatorem poscit. Nam & magna Heluetiæ hodiernæ pars (illa antiquitus Cisiurana Burgundia vocabatur) ad Rhenum vsque, ipsa namq; Basilea Burgundici iuris * erat, vti Wippo in vita Conradi Salici, & Guntherus lib. 5, testantur, Sabaudia, Delphinatus, eò pertinebant. nec est vt de ipsa Prouincia, vt hodie ac multis retro annis vocatur, in qua Arelatensis vrbs sita est, dubitemus. Vsque adeò enim Arelas ad Burgundicū regnum spectauit antiquitus, vt ipsa Regia & Palatina Sedes Burgundionum regum fuerit. Testis eius rei Guntherus lib. 5 Ligurini sui, cuius versus sunt:

*Quæq; caput regni sede, q; fuisse vetusti
Fertur Arelatum, prisorum Curia Regum;
Teq; sibi iungens equo Prouincia iure,
Nomen apud Veteres regni titulumq; gerebat,
Cuius Arelatum Sedes, & finis ab illa
Parte ferebatur.*

Tractat illic de nuptijs Friderici I Imp. & Beatricis Burgundicæ; cuius beneficio ait Burgundiam, quæ eò vsque regnum fuerat, deinceps regni Germanici accessionem & partem factam esse. Plura huc pertinentia apud Paulum Merulam in *Cosmographia*, & Theophilum Raynaudum in *libello de S. Ambrosij Mediol. Episcopi in Gallijs patriâ*, videri possunt; è quibus constat, antequàm à Burgundis Arelas occuparetur, Præfecti Prætorio Galliarum solemnem sedem & ordinarium domicilium fuisse. nec dubitandum est, istam eius loci præeminentiam & celebritatem, præcipuam Burgundiæ Regibus causam fuisse illic lares figendi. Etsi autem ista ratione in regni illius, vt dixi, Regiam electum & erectum Arelatum fuerit, necdum tamen apud Scriptores vetustos, nisi fortè illorum aliquot curiositatem meam hætenus elulerint, repetire potui, Burgundico regno, vel parti eius, à dicta ciuitate cognomè datum esse. Ac certè non minùs olim quàm hodie, si Neapolim & Granatam excipiamus, admodum insolens per omnem Europam habitum fuit, ab vrbibus regnorum appellationes mutuari. Suspicio igitur, hac præcipuè de causa, in Treuerensis Archi-Cancellariatus titulo, Lotharingiæ & Burgundiæ regnorum, à quibus magis propriè denominatio peti potuisset, silentium esse, vt Moguntinus & Viennensis Archi-Episcopi, nouæ istius dignitatis erectione tantò minùs offenderentur: quorum priori Lotharingiam, alteri Burgundiam, cuius Arelatensis ager pars fuit, in hac Archi-Cancellariatum materia subiectas antiquitus fuisse, satis constat.

Dixi hætenus quæ potui, de tempore istorum Archi-Cancellaria-

cellariatuum institutorum; superest, vt de terminis nonnulla subiungantur. Italicum igitur quod attinet; vidimus ex Diplomatum supra relatis, Tridentum, in confinio Teutoniæ & Italiæ situm, quamuis Episcopus eius loci Imperij Germanici Princeps sit, ad Germanicas diætas vocetur ac pertineat; finibus Italici tamen Archi-Cancellariatus comprehendi. Vice autem versa Aquileia, quamuis in Foro-Iulij, Prouinciâ Italicâ, sita sit, vel fuerit potius; Germanico tamen Archi-Cancellariatu continebatur, vt constat ex subscriptione Cæsarei Diplomatis Friderici II, quam Gevvold. *de Septemviratu cap. 6, num. 82*, profert: illud enim Aquilegiæ datum, vice Sifredi Archi-Episcopi Moguntini, in Germaniâ Archi-Cancellarij, Sifridus Ratisbonensis Episcopus recognouit. De Archi-Cancellariatus autem Gallici & Arelatenfis limitibus difficulter certi quid definiri poterit, eò quòd tum Diplomatum defectu laboremus, cuius generis non nisi vnicum huc-usque, vt retuli in præcedentibus, reperi; tum certi etiam nil hætenus constet de tempore cœpti & instituti illius Archi-Cancellariatus. Interim certum est, Moguntiam, Coloniam, Wormatiam, Aquisgranum, & Leodium; ac consequenter tractum illum sinistra, id est, Gallicæ Rheni ripæ, ad Germanicum, non verò Gallicum Archi-Cancellariatuum pertinuisse ac pertinere. Videatur Gevvold. *de Septemviratu, cap. 6, Inscription. 57, 66, 69, 71, 79, & 86*. Ac vt maximè concedatur, quòd Aquisgranum & Leodium, ad Treuerensem Archi-Cancellariatuum redigi debeant; exploratum tamen istâ ratione ad minimum est, per Inscriptiones modò allegatas, Henrico IV & V imperantibus, vt etiam sub initium Imperij Friderici I, illum necdum extitisse: cum inde constet, istis temporibus adhuc ad Moguntini districtum illa loca pertinuisse. Non tamen prætermiserim indicare, quòd non tantum ex Wippone, *de vita Conradi Salici Imp.* sed etiam ex relata in præmissis Friderici II literarum subscriptione constet, urbem Basileam ad Burgundiæ regnum, atque adedò consequenter ad Gallicum & Arelatensem Archi-Cancellariatuum pertinuisse. Cùm igitur de Carolo IV, & sequentium Imperatorum temporibus, præter vnicum illud Diploma, quòd retuli, vice Boëmundi II Archi-Episcopi Treuerensis, Traiecti ad Mosam subscriptum, hætenus alia non viderim; rem hanc indecisam in medio relinquo, donec alius certiora eruat & producat. Quæ de limitibus & districtu Archi-Cancellariatuum Imperij dixi, ad recognitiones & Cancellariæ aulicæ Imperialis regimen propriè pertinent; in reliquo enim, cùm Cancellariorum munus in illo præcipuè consistat, vt, quæ iuris & iustitiæ sunt, rectè administrantur; nec contra vtriusque dictamen quisquam iniuriam patiat, & violentis concussionibus per delationes & obreptitias suggestiones opprimatur; licitum est Archi-Cancellarijs, quibuscunque tandem in locis & regionibus

Impe-

Imperator verſetur, ſeruato reſpectu debito & conuenienti, iure ſuo vti; & ne quid contra leges, conſuetudines, & priuilegia fiat, curam & operam adhibere. Eius rei cum plura dare poſſim, vnico illuſtri exemplo hac vice contentus ero. Scribit *lib. 23 Chron. Belg. cap. 21*, Ioan. Gerbrandus Leidenſis, Religioſus Ord. B. MARIE Virg. de monte Carmelo, Prior Harlemēſis, quod, cum Wilhelmus Hollandus Imp. exortas inter Henricum Vltraiectinum Epiſcopum, & vaſallos eius, Dominos de Amſtel & Woerden, rixas & contentiones, quibus finiendis armatâ vtrimque manu in campum denſis agminibus proceſſerant, tollere laboraret; eoque nomine & ipſe contractis raptim copijs Vltraiectum acceſſiſſet, portis que effractis ciuitatem, abſentibus cum Præſule ſuo ciuibus, præter expectationem inopinatò intrâſſet; Conradum de Hochſtaden, Archi-Epiſcopum Colonienſem, qui fortè præſens aderat, vrbisque curam ac deſenſionem abeunte contra hoſtes Epiſcopo in ſe receperat, verentē, ne Cæſar, vi potiùs quàm iure acturus, vrbem occupâſſet, inter cætera, quibus Cæſarem ad mitiora conſilia hortatus fuerat, his verbis Wilhelmum allocutum eſſe: *Si autem hoc, quod abſit, contra Iuſtitiã attentare præſumpſeritis, ME VESTRVM CANCELLARIVM pudefacitis, & honorem magnificentiæ vestræ plurimùm imminuitis.* Ad ea Imperator ita reſpondit, vt non increpauerit Archi-Epiſcopum, & indignè tulerit, quòd fines ſui muneris exceſſerit, ac extra Italiam, vt Cancellarius, cauſas iuſtitiæ curare intempetiue attentauerit; ſed in bonam potiùs partem omnem iſtam admonitionem acceperit, ac non tantùm accurata reſponſione Præſuli ſatisfecerit; ſed etiam conſeſtim dimiſiſis in hoſpitia militibus ſuis, omnem timorem & ſcrupulum ipſi & vniuerſis incolis exemerit. Hæc eadem etiam illò pertinent, ne quis putet dicis tantùm cauſâ Rhenanos Archi-Epiſcopos Archi-Cancellariorum titulis inſignitos eſſe, illoſque nuda tantùm nomina, abſque ſolida ipſius rei ſubſtantia, haberi poſſe.



PARS